

การได้สารพิษ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 8

■ นำเสนอเมื่อ 8 ธ.ค. 2552

การได้สารพิษ โดย พันตำรวจโท นายแพทย์พิพัฒน์ ชูวรเวช

การได้รับสารพิษ (poisonings) หมายถึงการที่สารพิษเข้าสู่ร่างกายโดยรับประทาน สูดหายใจ สัมผัสทางผิวหนัง หรือโดยการฉีดผ่านผิวหนังทำให้เกิดโรคเป็นอันตราย พิการ หรือถึงแก่ชีวิต ทั้งนี้อาจเกิดขึ้นด้วยความจงใจ หรือด้วยอุบัติเหตุก็ได้

อาการที่ปรากฏออกมา นั้น มักแตกต่างกันไปตามประเภทและปริมาณของสารพิษ ระยะเวลาที่สารพิษเข้าสู่ร่างกาย ตลอดจนสมภาวะของร่างกายที่สามารถทนทานต่อสารพิษนั้นๆ มากน้อยเพียงใด

สารพิษที่เข้าสู่ร่างกายโดยการรับประทาน

สารพิษที่เข้าสู่ร่างกายด้วยการรับประทาน (ingested poisonings) แบ่งตามผลที่เกิดขึ้นได้ ๔ ประเภท คือ

๑. สารกัดกร่อน (corrosives) คือสารที่กัดทำลายเนื้อเยื่อของร่างกายโดยเร็ว เช่น กรด ต่าง ฟีนอล (phenol) ไอโอดีน (iodine) เป็นต้น สารเหล่านี้ทำให้เกิดแผลไหม้บริเวณปาก ลิ้น หลอดอาหาร กระเพาะอาหาร เจ็บปวดรุนแรง อาเจียนออกมาเป็นเลือดสีดำ

๒. สารระคายเคือง (irritants) เป็นสารที่ไม่ได้ทำลายเนื้อเยื่อโดยตรง แต่ทำให้อักเสบ ทำให้ผู้ที่รับประทานสารนี้เข้าไปเกิดคลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย ถ่ายอุจจาระเป็นเลือด ปวดท้อง หนาวเป็นลม ไตแก่พวก โพแทสเซียมไนเตรต (potassium nitrate) สังกะสีคลอไรด์ (zinc chloride) สารหนู (arsenic) และ กำมะถัน (phosphorus)

๓. สารกดประสาท (depressants) เป็นสารที่ผู้ป่วยรับประทานเข้าไปในระยะแรกๆ จะมีอาการตึ๋นตึ๋นชั่วคราว ต่อมาปรากฏอาการเซื่องซึม หายใจช้า มีเสียงกรน ผิวหนังเย็นขึ้นหน้าและมือเขียวคล้ำ กล้ามเนื้อหย่อนยานปวดเปื่อย ใต้แก้ม ฟัน มอร์ฟีน ยานอนหลับ แอลกอฮอล์

๔. สารกระตุ้นประสาท (excitants) เป็นสารที่ทำให้ผู้ป่วยเพ้อกระวนกระวาย หายใจลำบาก ผิวหนังแห้งและร้อน ชีพจรเต้นเร็วแต่อ่อนแรง มีอาการหดเกร็งของกล้ามเนื้อมีอาการชักเช่น สตริกนิน (strychnine) อะโทรปีน (atropine) การบูร (camphor) และฟลูออไรด์ (fluoride) เป็นต้น

วิธีปฐมพยาบาล

๑. พยายามเสาะหาชนิดของสารที่ผู้ป่วยรับประทานเข้าไปให้แน่ชัด เก็บไว้ให้แพทย์ตรวจเมื่อต้องการ

๒. พยายามเอาสารพิษออกจากกระเพาะอาหารให้มากและโดยเร็วด้วยวิธีทำให้ผู้ป่วยอาเจียน

มีข้อห้ามมิให้ทำให้ผู้ป่วยอาเจียนในกรณีที่สารพิษซึ่งรับประทานเข้าไปเป็นสารกัดกร่อน เช่น น้ำกรดหรือน้ำด่าง เพราะอาจทำให้กระเพาะอาหารหรือหลอดอาหารทะลุ และกรณีที่ผู้ป่วยรับประทานน้ำมันจำพวกปิโตรเลียม เช่น น้ำมันเบนซิน น้ำมันกาด เข้าไป เพราะหากผู้ป่วยอาเจียน สารนี้จะสลักเขาไปทางปอด ทำให้เกิดปอดอักเสบภายหลัง

๓. เมื่อเอาสารพิษออกจากกระเพาะอาหารได้แล้วให้ผู้ป่วยรับประทานยาต้านพิษ (antidotes) หรือให้ยาเคลือบกระเพาะอาหารเพื่อลดการดูดซึมของสารพิษ (demulcents) เช่น ไซขาวผสมในน้ำ น้ำมันหมู น้ำมันพืช แป้งมันผสมน้ำจางๆ เป็นต้น

๔. ถ้าผู้ป่วยไม่รู้สีกัดตัว ให้นอนศีรษะตะแคงข้างระวางทางเดินหายใจไม่ให้อุดตัน ถ้าผู้ป่วยมีอาการชัก ให้ระวางจะกัดลิ้น ไซตามแปรงสีฟันหรือซอนแทรกไว้ระหว่างฟันบนกับฟันล่าง อย่าใช้มือหรือนิ้วจัดปาก

๕. ให้รีบนำส่งแพทย์โดยด่วน

วิธีทำให้ผู้ป่วยอาเจียน

๑. ใช้น้ำซึ่หรือซ็อนล้งกวาดล้คนผู้ป่วยลึ่ๆ หรือให้ดื่มน้ำนุ่นมกๆ ก่อนล้งล้งคอ

๒. ไซเกลลือแกง ๒ ซ็อนชชผสมน้ำนุ่น ๑ แก้ว หรือผงมสตาร์ด ๒ ซ็อนชช ผสมน้ำนุ่น ๑ แก้ว ให้ผู้ป่วยดื่มให้หมดแกว

๓. ใช้น้ำนุ่นละลายสบู่พอสุมควร (ห้มไซผงซ้กฟอก) ไซได้ผลดีในกรณีทีรับประทนสารปรอท

๔. ขณะผู้ป่วยอาเจียนให้ศีรษะต่ำ หรือนอนตะแคงหน้า อย่าให้สลักเข้ปอด ควรเก็บล้งที่อาเจียนออกม่วให้แพทยตรวจ

สารพิษที่เข้สู่ร้างกายโดยการจืด

มักเกิดจกสาเหตุต้อปนี

งพิษก้ด

เมือถูกงพิษก้ด จะปรกฏรอยเข้ยงเป็น ๒ จุด และมักมีอ้การขงพิษงุภายใน ๑๐ นาที ถ้งไม่มีพิษ รอยพันบนผิวหนึ่งจะเรียงเป็นแกว อ้การขงผู้ป่วยทีแสดงออกน้สุดแลว แดชนิดขงงุ เช่น พิษจกงุเหามักทำอันตรรายตอระบบประสท ทำใหกลลมน้อออแรง ผู้ป่วยซึมและหยใจล้ปาก สวณงูแมวเข้ทำอันตรรายตอระบบเลืดและหลอดเลืด มีเลืดไหลซึมออกจกแผลตลอดเวลา

วิธีปฐมพยาบาล

๑. ให้พยายามตรวจดูว่ถูกงูอะไรก้ด ถ้จับงูได้ให้เก็บไว้่น้ส่งแพทย์ด้วย เพื่อจะได้เลือกจืดเซรุ่มต้านพิษงูได้ถูกประเภท

๒. ให้ผู้ป่วยน้งหรือนอน ไซส้ยงยหรือฝ้รัดแขนหรือขาเหือรอยแผลประมาณ ๑ ฝ้มือ ให้แน่นพอสุมควร เพื่อลดอ้ตรการดูดซึมขงพิษงูที่เข้สู่ร้างกายโดยกระแสเลืด ควรคลายสายรัดซ้วคร้ทุกๆ ๑๐ นาที เพื่อใหเลืดไปเลียงแขนขาสวณน้้นล้คร้แลวรัดให้แน่นใหม่

๓. ใช้มีดที่ทำควรรสะอาดแล้วกรีดเป็นรูปกากบาทเล็กๆ ลงบนรอยแผลของเขี้ยว
ผู้ช่วยเหลือดูเอาเลือดออกจากแผลแล้วบวมทิ้งเสีย ถ้าผู้ป่วยบานอยู่ไกลโรงพยาบาล
สามารถนำไปฉีดเซรัมต้านพิษงูได้ภายในเวลา ๑ ชั่วโมง ไม่จำเป็นต้องกรีดแผล หรือผู้ป่วยที่ถูกงูกัดมานานเกิน ๑
ชั่วโมง การกรีดและดูด เอาเลือดออกจากแผลมักไม่ได้ประโยชน์

๔. ทำการผายปอดเมื่อผู้ป่วยหยุดหายใจ หากมีอาการช็อก
ในปฐมพยาบาลระหว่างนำส่งโรงพยาบาล

๕. หากถูกงูพิษอ่อนๆ กัด หรือถูกงูไม่มีพิษกัด
ผู้ป่วยจะมีอาการบวมของผิวหนังเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ไม่ปรากฏอาการทั่วไปที่รุนแรง ควรทำความสะอาดแผล
ให้ยาระงับปวด ไม่จำเป็นต้องฉีดเซรัมต้านพิษงู ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอาการของแพทย์

สุนัขบ้ากัด

สาเหตุของโรคพิษสุนัขบ้า หรือโรคกลัวน้ำ (rabies, hydrophobia) มาจากเชื้อไวรัส
โดยทำอันตรายต่อระบบประสาทกลาง ติดต่อกันโดยแพร่เชื้อจากน้ำลายของสัตว์ที่เป็นโรค เขาทางแผลที่ถูกสุนัขบ้ากัด
หรือรอยถลอกที่สัมผัสเชื้อโรค นอกจากสุนัขแล้ว โรคนี้ยังนำโดยแมว หมู วัว ชะนีบางตัว
ผู้ที่ถูกสัตว์ที่เป็นโรคกัดควรรีบฉีดวัคซีนป้องกันโรคก่อนที่จะปรากฏอาการ เพราะผู้ป่วยเมื่อเป็นโรคพิษสุนัขบ้าแล้ว
ไม่มีทางรักษา ต้องเสียชีวิตอย่างน่าเวทนาทุกรายไป

ข้อควรปฏิบัติเมื่อถูกสุนัขบ้ากัด

๑. ชำระแผลด้วยน้ำและสบู่ แล้วทาแผลด้วยทิงเจอร์ไอโอดีน

๒. อย่าฆ่าสุนัขที่กัด หรือนำไปปล่อย หรืออย่าขับไล่ให้หนีไป
ควรรักษาสุนัขไว้เพื่อดูอาการของโรคพิษสุนัขบ้าเป็นเวลา ๑๐ วัน
หรือรีบนำสุนัขไปให้สัตวแพทย์ตรวจว่าเป็นโรคหรือไม่ ถ้าสุนัขตายหรือสุนัขหายไปเองระหว่างกักขัง
ให้รีบนำซากสุนัขไปให้สถานเสาวภาหรือโรงพยาบาลศิริราชตรวจพิสูจน์ว่าเป็นโรคหรือไม่
หากต้องเดินทางหลายวันควรแช่ซากสุนัขในน้ำแข็งสมองจะได้ไม่เน่า

๓. ผู้ที่ถูกสุนัขกัดทุกคน ควรฉีดวัคซีนป้องกันโรคบาดทะยักตั้งแต่นั้น
ถ้าปรากฏว่าสุนัขที่กัดคนเป็นโรคพิษสุนัขบ้าหรือสุนัขกัดแล้วหนีหายไป ไม่สามารถติดตามได้
ผู้ป่วยควรรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้ครบตามกำหนดทุกราย จากสถานเสาวภา
หรือโรงพยาบาลของราชการโดยด่วน

แมลงมีพิษกัดต่อย

ผู้ที่ถูกแมลงมีพิษกัดต่อย เช่น ผึ้ง แตน ตัวต่อ หมาร่า มด แมลงมุม แมลงป่อง
อาจปรากฏอาการอย่างใดอย่างหนึ่งได้ ๒ อย่าง คือ อาการจากน้ำพิษ (venom) ของแมลงโดยตรง
หรืออาการจากปฏิกิริยาภูมิแพ้ (allergic reactions) ต่อพิษของแมลงนั้นๆ

วิธีปฏิบัติ

๑. ทำความสะอาดบริเวณแผลด้วยน้ำและสบู่
หรือทาแอลกอฮอล์พยายามดึงเหล็กในของแมลงที่ฝังคาผิวหนังอยู่โดยไขปากคีบ

๒. ถ้าผู้ป่วยมีอาการช็อก ให้รักษาอาการช็อกและนำส่งแพทย์โดยด่วน

ปลิงหรือทากกัด

ปลิงหรือทากตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Leech" โดยปลิงเป็นพวกที่อยู่ในน้ำ ส่วนทากนั้นอยู่บนบก

เป็นสัตว์ดูดเลือดของสัตว์อื่นๆ เป็นอาหาร เช่น ม้า วัว ควาย กบ เต่า หอย หรือบางครั้งในคน ขณะที่ดูดเลือด มันปล่อยสารที่ไม่ให้เลือดแข็งตัวออกมา สารนี้ เรียกว่า "ฮีรูดีน " (hirudin)

วิธีปฏิบัติ

๑. อยู่พยายามดึงปลิงหรือหากออกจากผิวหนัง เพราะจะทำให้เกิดแผลฉีกขาด เลือดออกมาก ห้ามเลือดได้ยากควรใช้น้ำเกลือ น้ำสมสายชูหรือแอลกอฮอล์หยอดลงรอบๆ ปากของมัน บางคนอาจใช้ไม้ขีดติดไฟหรือบุหรี่ที่ติดไฟ จี้ที่ตัวปลิงหรือหาก มันจะคลายปากแล้วหลุดออกจากผิวหนังเอง
๒. ทำความสะอาดแผลด้วยน้ำและสบู่ จากนั้นป้ายด้วยซีฟิงทาแผล ให้ยาแก้ปวดรับประทานตามขนาดแผล

ที่มา <http://guru.sanook.com/encyclopedia/การได้สารพิษ/>